

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

Consiliere profesională / orientare in carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

DISCRIMINAREA RASIALĂ ȘI ETNICĂ

PARTEA I

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

Consiliere profesională / orientare in carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

"Am luptat împotriva dominației albe și am luptat împotriva dominației negre. Idealul meu cel mai scump este acela al unei societăți libere și democratice în care toți să trăiască în armonie și să aibă șanse egale."

Nelson Mandela

Consiliere profesională / orientare in carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

1. Definiții elemente conceptuale: *Stereotip, Prejudecată și Discriminare*

Termenul de **stereotip** provine din greaca veche, fiind format prin alăturarea cuvintelor "stereos" = puternic, solid și "typos" = imagine, impresie.

Astfel, stereotipurile sunt credințele referitoare la caracteristicile psihologice sau comportamentele unor categorii de indivizi sau grupuri sociale. Mulți dintre noi operăm cu astfel de stereotipuri în viața de zi cu zi, iar acestea se pot referi la:

- sex (ex.: femeile sunt sensibile, bărbații sunt puternici);
- naționalitate (ex.: italienii sunt romantici, germanii sunt distanți, japonezii sunt muncitori);
- rasă (ex.: afro-americanii sunt buni la sport, albi sunt rasiști);
- etnie (ex.: romii nu sunt cinstiți);
- religie (ex.: evreii sunt buni negustori și conduc lumea);
- ocupație (ex.: avocații mint, profesorii sunt serioși);
- statut social (ex.: intelectualii au un comportament moral, persoanele cu un nivel scăzut de educație trăiesc în promiscuitate).

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Ce au în comun toate aceste afirmații este că reprezintă o generalizare, adică tendința de a ne raporta mai degrabă la grupul din care face parte individul, nu la caracteristicile sale individuale.

Motivul pentru care apelăm la astfel de generalizări este „economia” gândirii: odată ce am așezat individul într-o categorie, ne putem raporta la el cognitiv și afectiv, folosindu-ne de reprezentările pe care le deținem deja cu privire la categoria respectivă, mai repede decât să facem efortul de a-l cunoaște cu adevărat.

Stereotipurile n-ar continua să existe dacă ar fi cu totul departe de realitate. În multe dintre situații există măcar un sâmbure de adevăr, dat de rolurile pe care indivizii, aparținând diferitelor categorii, le joacă în societate. De exemplu, stereotipul conform căruia femeile sunt sensibile, iar bărbații sunt dominanți, vine din faptul că în multe situații bărbații aleg ocupații active, care să le permită obținerea unui statut înalt, în vreme ce femeile tind să se orienteze spre ocupații ce presupun interacțiune umană, compasiune, îngrijire etc. Prin urmare, stereotipurile sunt măcar parțial adevărate pentru mulți membri ai categoriei sociale respective, deoarece indivizii demonstrează caracteristicile prototip atunci când își îndeplinesc rolul social, chiar dacă acestea nu rezultă din diferențe psihologice reale între grupuri.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Dacă stereotipurile fac parte din viața noastră într-o anumită măsură și reprezintă credințe pe care le avem legate de anumite grupuri, **prejudecățile** implică atitudini sau emoții negative față de reprezentării unui grup. Aceste emoții pot varia de la simpatie sau antipatie, până la furie, teamă, disconfort sau chiar ură. În funcție de grupul la care fac referire, prejudecățile pot avea o denumire mai specifică (ex.: rasism pentru prejudecățile rasiale sau sexism pentru prejudecățile de gen).

În societatea contemporană, prejudecățile pot lua diferite forme, de la exprimarea directă a urii (ex.: urăsc persoanele de etnie romă) până la forme mai subtile, de exemplu, convingerea că membrii unui grup (ex.: romi) nu mai sunt afectați de discriminarea etnică și, de aceea, nu ar trebui să beneficieze de tratament special (ex.: locuri speciale în licee și facultăți), convingere însoțită de o atitudine negativă față de grupul respectiv.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

La fel ca stereotipurile, prejudecățile se manifestă în viața noastră de zi cu zi, uneori fără să conștientizăm acest lucru. Unii cercetători afirmă că toți oamenii au prejudecăți, manifestate prin tendința de a favoriza grupul din care facem parte în fața altor grupuri sau prin cunoașterea stereotipurilor referitoare la celelalte grupuri. În ceea ce privește formarea acestora, toți experții sunt de acord că acestea apar la vârste foarte fragede. Spre exemplu, un copil de 4-5 ani, întrebat cine conduce mai bine mașina, va spune că bărbații, iar dacă l-am întreba cine face mâncare mai bine, va răspunde că femeile.

Copiii mici fac rapid categorizări bazate pe sex sau culoarea pielii, la care se adaugă aprecierile negative făcute de adulții din jurul lor la adresa unui grup sau a altuia (ex.: dacă nu ești cuminte, o să te fure țiganii).

Stereotipurile se învață așadar devreme, în comunicarea cu persoanele importante (părinți, profesori, colegi), dar și cu contribuția mass-media. Studiile au demonstrat că stereotipurile rasiale ale copiilor sunt similare cu ale părinților lor, în vreme ce adolescenții sunt influențați mai degrabă de grupul de prieteni.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Discriminarea este înțeleasă ca un tratament favorabil sau defavorabil în relație cu o persoană, datorat apartenenței acelei persoane la un anumit grup, clasă sau categorie socială. Caracteristicile care atrag tratamentul discriminatoriu conducând la excluziune, sunt asociate și marchează apartenența indivizilor la anumite grupuri sau categorii sociale considerate indezirabile. Conceptul de discriminare se referă la tratamentul necorespunzător și potențial nedrept al indivizilor, datorat apartenenței lor de grup.

Discriminarea înseamnă atât tratament explicit negativ față de membrii unui grup, cât și tratament mai puțin favorabil decât față de membrii unui alt grup, în contexte similare.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Discriminarea reprezintă adoptarea unui comportament în acord cu stereotipurile și prejudecățile individuale și presupune un tratament diferit aplicat indivizilor sau grupurilor pe baza apartenenței lor etnice, rasiale, religioase, sexuale, politice, de clasă etc. Termenul este folosit pentru a descrie acțiunea unei majorități dominante în raport cu o minoritate dominată și implică un prejudiciu adus unei persoane sau unui grup.

Deși în toate societățile democratice orice formă de discriminare este interzisă, din păcate, în realitate discriminarea este practică atât de indivizi, cât și de instituții: companii, școli, spitale, primării, guvern. Acest lucru se întâmplă deoarece discriminarea este fundamentată pe stereotipurile și prejudecățile pe care le avem, iar acestea nu sunt întotdeauna conștientizate.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Toți oamenii au drepturi egale, iar în momentul în care cineva se folosește de un criteriu nerelevant pentru a limita aceste drepturi unei categorii de oameni, acea persoană comite un act de discriminare. Orice atentat la drepturile unei persoane sau ale unui grup trebuie privit ca un atentat la propriile drepturi.

Istoria ne oferă nenumărate exemple de astfel de discriminări care au scăpat de sub control, ajungându-se chiar până la exterminarea unor grupuri de oameni pe criteriu etnic, rasial sau religios, ca de exemplu:

➤ Holocaustul a fost un eveniment tragic. În prima jumătate a secolului XX, Partidul Nazist, condus de Adolf Hitler, a promovat o serie de prejudecăți legate de evrei și alte grupuri considerate indezirabile, precum romii, homosexualii, persoanele cu dizabilități sau cu probleme de sănătate mintală etc. Visul naziștilor era exterminarea acestor grupuri, pentru a obține, în final, o rasă superioară de oameni. Soluția pe care au găsit-o pentru a atinge acest obiectiv a fost exterminarea. Evreii, romii și celelalte grupuri au fost trimise în lagăre în care condițiile de trai erau îngrozitoare. În timpul Holocaustului au fost omorâți aproximativ 11 milioane de oameni într-un mod crud, inuman și sadic.

Pentru ca astfel de tragedii să nu mai aibă loc, astăzi drepturile omului sunt protejate de legislația națională și internațională, dar respectarea lor este o responsabilitate care revine fiecăruia dintre noi.

Consiliere profesională / orientare in carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

2. Tipuri de discriminare și consecințele ei

2.1. Tipuri de discriminare

Discriminarea directă are loc atunci când o persoană refuză unei alte persoane un drept sau îi limitează acesteia accesul la informații, servicii, accesarea unor drepturi pe baza apartenenței la o anumită categorie.

De exemplu:

- Angajații unui loc de joacă refuză intrarea unui copil în spațiu doar pentru că este de etnie rromă.
- Un angajator scoate la concurs un post cu mențiunea că se adresează doar bărbaților.
- Unui copil cu dizabilități îi este refuzată înscrierea într-o școală de masă, deși nivelul său intelectual i-ar permite să facă față cerințelor școlare.

Discriminarea perceptivă este discriminarea directă îndreptată împotriva unui individ, cauzată de faptul că ceilalți cred că el posedă o anumită caracteristică. Acest tip de discriminare apare chiar și atunci când respectiva persoană nu posedă, în fapt, acea caracteristică ce i se atribuie.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Discriminarea asociată apare atunci când cineva are parte de un tratament nefavorabil sau mai puțin favorabil, din cauză că este asociată unor persoane/unui grup care posedă anumite caracteristici considerate discriminatorii.

Discriminarea indirectă intervine atunci când o prevedere, un criteriu, o practică aparent neutră pune într-o situație de dezavantaj persoane aparținând unui grup vulnerabil, față de alte persoane aparținând grupului majoritar. Desigur, sunt acceptate de la această regulă situațiile în care respectiva prevedere este justificată de un scop legitim, iar măsurile folosite pentru atingerea aceluși scop sunt adecvate și necesare.

De exemplu:

- Accesul în școală este permis numai elevilor care poartă uniforma școlii, ceea ce ar putea reprezenta o problemă pentru elevii din medii defavorizate, care nu își permit achiziționarea uniformei respective.
- Evaluarea performanțelor elevilor ia în considerare criteriile precum contribuția la fondul clasei/școlii sau achiziționarea anumitor materiale didactice.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Discriminarea multiplă, ca termen, a intrat în circuitul de idei în ultimii ani, pentru a descrie situația în care două sau mai multe tipuri de discriminare, bazate pe diverse criterii, se conjugă, producând efecte agregate asupra indivizilor victime ale discriminării.

De exemplu:

- O persoană este discriminată nu doar din cauză că este, de exemplu, femeie, ci și pentru că este în vârstă.
- Un elev este discriminat nu doar pentru că este rrom, ci și pe criteriu social, familia lui fiind săracă.

Hărțuirea este definită ca fiind un comportament nedorit în legătură cu un criteriu de discriminare (apartenență etnică, gen, dizabilitate, orientare sexuală etc.), care are ca scop sau efect violarea demnității personale a persoanei sau crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensiv, în mod intenționat sau neintenționat.

De exemplu:

- Un elev este în mod repetat ridiculizat de ceilalți colegi pe seama apartenenței etnice sau orientării sexuale, însă acest lucru este ignorat de cadrele didactice și conducerea școlii, pe motiv că „așa sunt copiii, se joacă unii cu alții”.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Victimizarea se referă la protejarea indivizilor de la orice formă de tratament advers (ex.: exmatricularea, concedierea etc.) ca reacție la o plângere, acțiune sau alte proceduri prin care se urmărește respectarea principiului egalității de tratament. Este vizată de asemenea protecția nu doar a persoanei discriminate, ci și a celor ce pot oferi probe utile în procedura antidiscriminare sau care sunt implicați într-un fel sau altul în această procedură.

Exemple:

➤ Mama unui elev rrom, sătulă de hărțuielile la care era supus fiul său în mediul școlar, decide să facă o plângere la inspectoratul școlar. La scurtă vreme după realizarea anchetei și sancționarea persoanelor responsabile, elevului în cauză i se scade nota la purtare sub un pretext inventat, iar ulterior este exmatriculat. Alți elevi care se confruntă cu discriminarea sunt astfel intimidați și nu mai îndrăznesc să semnaleze eventualele abuzuri ale colegilor sau cadrelor didactice.

Consiliere profesională / orientare în carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Discriminarea structurală are loc atunci când refuzarea unui drept al unei persoane este un efect al modului în care sunt organizate sistemele sociale.

De exemplu:

- Curriculumul școlar nu include referiri la istoria și originile minorităților etnice sau activități care să vizeze explorarea și demontarea stereotipurilor. În manualul de istorie nu se face nicio referire la perioada de sclavie a romilor și la genocidul acestora.
- Criteriile avute în vedere pentru accesibilizarea instituțiilor pentru accesul persoanelor cu dizabilități nu sunt suficient de relevante, de aceea accesibilizarea se reduce la construirea unei rampe de acces, care de multe ori este impracticabilă, fiind prea abruptă.

Atingerea adusă demnității persoanei constituie orice manifestare publică ce are ca rezultat atingerea demnității persoanei și care este motivată de apartenența acelei persoane la o anumită categorie constituie discriminare.

De exemplu:

- În timpul orei, un profesor se adresează unui elev cu o dizabilitate fizică cu apelativul „handicapatule”.

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

Consiliere profesională / orientare in carieră, individuală / personalizată și / sau de grup

Mulțumesc pentru atenție!

Întocmit,
Expert consiliere în carieră,